

Çevirmen: Muazzez USLU*

Anlambilim ve Yorumbilgisi **[Semantics and Hermeneutics]***

Bana öyle geliyor ki modern felsefi araştırmanın yöneldiği çeşitli alanlardan, anlambilimin ve yorumbilgisinin özel bir ilgi görmesi tesadüf değildir. Her ikisi de, başlama noktası olarak düşüncemizin içerisinde şekillendiği dilsel[linguistik] anlama biçimini seçerler. Anlambilim ve yorumbilgisi zihinsel deneyimimizin içinde geliştiği ilk şekli, yani dilsel anlamayı artık görmezlikten gelmezler. Bu alanların her ikisi de dil alanıyla uğraştıkları için, yorumbilgisinin ve anlambilimin gerçekten evrensel bir bakış açısına sahip olduğu açıktır. Bu nedenle bir dilde verilen, bir taraftan bir işaret iken, diğer taraftan anlamının oluştuğu süreçte bir an değil midir?

Anlambilim dilbilimsel gerçekler alanını dışarıdan tasvir eder görünür ve bunu bu işaretlere ilişkin davranış şekilleri için bir sınıflandırmanın gelimini mümkün kılmaya çalışarak yapar. Bu sınıflandırmayı Amerikalı bilgin Charles Morris'e borçluyuz. Yorumbilgisi, bu işaretler dünyasını kullanımımızdaki içsel yöne odaklanır, daha iyi ifade edilecek olursa, dışarıdan bakıldığında konuşmanın içsel sürecinde, bizim işaretler dünyasını kullanımımız olarak ortaya çıkar. Hem anlambilim hem yorumbilgisi, kendi yöntemleriyle, muhakkak bir yerlerde ifadesini dilde bulan dünyayla ilişkimizin bütünselliğini kuramsallaştırmaya çalışır ve her ikisi de bunu araştırmalarını doğal dillerin çoğulluğunun arkasına yönelterek yapmaya çalışırlar.

Bana öyle geliyor ki, anlambilimsel incelemenin yararlılığı, ilgimizi dilin yapısal bütünselliğinin üstüne çekmiş olması ve böylelikle belirsiz olmayan işaretler, semboller ve mantıksal yapılandırma için dilimizin yeterliliği ülküsünün sahteliğini ve sınırlılıklarını ortaya koymuş olmasıdır. Anlambilimsel incelemenin değeri önemli ölçüde dile ilişkin ayrıştırılmış kelime sembollerinin aynılığı görüntüsünün aşılmasında yatar. Aslına bakarsanız, anlambilim bunu farklı şekillerde yapar, birincisi; eşanlamlıların farkına varmamızı sağlayarak, ikincisi; aslında daha önemlisi, bireysel bir kelime ifadesinin hiçbir şekilde başka sözlere çevrilemeyeceğini ve diğer ifadelerle değiştirilemeyeceğini göstererek. Bütün eşanlamlılığı aşan bir şey üzerine temellendirildiği için bu ikinci başarının daha önemli olduğunu düşünüyorum. Aynı düşüncenin farklı ifadeleri ya da aynı şey üzerine söylenmiş kelimelerin büyük çoğunluğu birbirinden ayrılabilir, düzenlenebilir ve eğer amaç bunların arasından sadece bir tek şeyi işaret etmek ve adlandırmak ise farklılaştırılabilir. Bununla birlikte, bu

* Muğla Üniversitesi, Fethiye Ali Sıtkı Mefharet Koçman Meslek Yüksek Okulu, İngilizce Okutmanı

* Gadamer, Hans-George. *Philosophical Hermeneutics*. Translated by David E. Linge. Berkeley, University of California Press: 1977.

yöntemle belli bir kelime işareti ne kadar az izole edilirse, dilsel ifadenin anlamı o kadar güçlü bir biçimde ayrıştırılır ve bireyselleştirilir. Eşanlamlılık fikri giderek daha az kabul görmektedir. Sonuçta, belli bir bağlamda sadece belli bir ifadenin- bir ikincisinin değil, doğru olduğunu şart koşan anlambilimsel bir ölkü ortaya çıkıyor görünmektedir. Bütün bunların ötesinde, kelimelerin edebi kullanımından bu bağlamda bahsedilebilir ve edebi kullanım içerisinde bireyselleştirme, kelimeleri epik kullanımından dramatik ve lirik kullanımlarına ve en yüksek edebi yaratıya; şiirin kendisine doğru ilerledikçe daha çok telaffuz edilir hale gelir. Burada lirik şiirin büyük oranda çevrilemez olduğu gerçeği açıkça ortaya koyulur.

Şiir örneği neye ulaşıldığını anlambilimsel bakış açısından başlayarak daha iyi aydınlatılabilir. Immermann'ın bir dizesi şöyle der; "Die Zähre rinnt" (kabaca ifade edilecek olursa gözyaşları akar), fakat anadili Almanca olan ve gözyaşı için alışılmış "Träne" yerine dikkatle seçilmiş "Zähre" kullanımını duyan her hangi biri, böyle bir eski moda kelimenin sıradan olanın yerini almasına muhtemelen şaşıracaktır. Ve yine de bu kişi, buradaki gibi söz konusu olan şeyin gerçek bir şiir olduğu durumlarda edebi türden bir bağlamı tartarken, şairin seçimini eninde sonunda kabul etmek durumundadır. "Zähre" kelimesiyle, günlük konuşmadaki ağlamanın yerine, farklı ve oldukça değişmiş bir anlam ortaya çıkarılmıştır. Şüpheye düşmek mümkündür. Anlamda gerçekten bir farklılık var mıdır? Bu sadece estetik bir değer değil midir? Başka bir şekilde söylenecek olursa farklılık sadece duygusal ya da ses ahengi değerindeki farklılık değil midir? Şurası kesindir ki, bir kişi "Zähre" ya da "Träne" telaffuz edildiğinde farklı şeyler duyar. Fakat anlamları göz önünde bulundurduğunda bu iki kelimenin birbirlerinin yerine kullanılabilmesi mümkün değil midir?

Bu karşı çıkışın bütün ağırlığının gözden geçirilmesi gerekir, çünkü aslına bakarsanız bir ifadenin anlamı ya da manası için başka bir ifade ile değiştirebilirliğinden daha iyi bir tanım bulmak zordur. Eğer bir ifade bütünü anlamını değiştirmeden başka bir ifadenin yerini alabiliyorsa, bu ifade yerini aldığı ifade ile aynı anlama sahiptir. Bununla birlikte, konuşmada değiştirebilirliğe dayalı böyle bir kuramın, dil olgusunun gerçek bütünlüğü için tam olarak ne derece geçerli olduğu şüphelidir. Ve sadece değiştirebilirlik bir tek ifade için değil konuşmanın bütünü için geçerli bir noktadır çünkü bu durumda görmezlikten gelinemez. Anlambilimsel incelemenin potansiyeli tam olarak sözcüğü bütünden ayıran bir anlama kuramının ötesine geçebilmesinde yatar. Daha geniş bir açıdan bakıldığında ortaya çıkan, sözcüklerin anlamlarını tanımlaması gereken değiştirebilirlik kuramının kısıtlı bir geçerliliğinin olduğudur. Dilsel bir oluşumun yapısı sadece benzerlik kuralları ve tek tek ifadelerin başka ifadelerle değiştirilmesinin imkânına dayalı olarak tanımlanamaz. Şüphesiz konuşmanın eşdeğer yolları diye bir şey vardır, fakat bu tür eşdeğerlik ilişkileri değişmez benzerlikler değildir, aksine on yıldan on yıla anlamsal değişimde yansıtıldığı gibi, bir çağın ruhu ortaya çıkar ve kaybolur. Örneğin, İngilizce deyimlerin şu anki Alman sosyal yaşantısına nüfus edişinin görülmesi gerekir. Semantik analiz[anlambilimsel inceleme] bu tür gözlemler yaparak sözün gelişi zamanla ve tarihle ilgili farklılıkları okuyabilir. Tam olarak, yapısal bir bütünlüğün başka bir bütün yapıyı ihlalini fark edebilir hale getirerek avantajlı bir konum edinir. Anlamsal incelemenin betimsel kesinliği bir kelime alanı başka yeni bağlamlara taşındığında ortaya çıkan tutarsızlığa işaret eder- ve bu tür uyumsuzluk tamamen yeni bir şeyin keşfini gösterir.

Bu durum özellikle mecazın genel mantığı için de doğrudur. Aslında, mecaz bir anlam alanından başka bir anlam alanına bir şeyler taşıyormuş görüntüsü ortaya çıkarır ve bağlam çıkartılıp yeni kullanım alanlarına taşınabilen, orijinal bir anlam alanı akla getirir, tabii böyle bir bağlam akılda tutulabildiği sürece. Sadece, sözcük daha önceden bağlı olduğu anlam alanından, mecazi anlamda, köklerini tamamen çektiğinde ve çekilip alındığını ve taşındığını belli edecek bütün özellikleri kaybettiğinde, yeni bağlamdaki anlamı “uygun” anlamı olmaya başlar. Dolayısıyla, dilimizde kullanılan belli bir deyim, mesela “çiçek açmak” deyiminin, doğru işlevini sadece florayı ilgilendiren alanda gerçekleştirdiğinin ve daha geniş bir canlılar alanına ve toplum ve kültür gibi yaşamın daha yüksek ve karmaşık formlarına uygulanmasının sadece mecazi kullanımda uygun olduğunun, diğer anlamda ise uygun olmadığını düşünülmesi kesinlikle sadece dilbilgisi kitaplarının geleneklerinden biridir. Aslında, kelime haznesinin birikimi ve kullanım kuralları, sadece ana hatları belirler ve aslında bir dilin yapısını inşa eder; daha açıkçası yeni uygulama alanlarına doğru devam eden büyümesini oluşturur.

Buna göre, anlambilime belli oranda bir kısıtlama konulur. Tüm doğal dillere dilin derin anlambilimsel yapısının bütünsel analizi düşüncesi amaçlanarak yaklaşılabılır ve doğal diller bu tür dilin ortaya çıktığı formlar olarak görülebilir. Fakat böyle yapıldığında, dilde, dile gerçekten gerekli olan, anlamı geleneklerle ortaya koyma eğilimi ile sürekli bir bireyselleşme eğilimi arasında bir eğilimin çatışması ile karşılaşılır. Şüphesiz, dilsel geleneklerden hiçbir zaman çok uzaklaşamayacağı gerçeği dilin yaşamı için esastır: hiç kimse tarafından anlaşılmayan tamamen kişisel bir dil konuşan kişi aslında hiç konuşmuyor demektir. Fakat diğer yandan, kelimelerin seçiminde, dilbilgisi kurallarında ve biçimde sadece tümüyle geleneksel [bireyselliğe hiç yer vermeyen, basmakalıp] bir dil konuşan kişi üslupta dilin kelimelerin ve iletişim araçlarının bireyselleştirilmesiyle birlikte gelen hitap etme ve çağrışım gücünü bunun bedeli olarak verir.

Değindiğim gerilimin örnek durumu terminoloji ile yaşayan dil arasında her zaman var olan bir şeydir. Bilim adamı için oldukça iyi bilinen bir olgudur, fakat eğitim sahibi olmak için tutkusu olan sıradan insanlar için daha iyi bilinen durumdur çünkü teknik deyimler onlar için engel oluşturur. Belli bir alana özgü terminolojik deyimler onları dilin asıl yaşantısına uyum sağlamaktan alı koyan özel bir profile sahiptirler. Bununla birlikte, bu kadar net bir şekilde tanımlanmış, tek anlamlı terimler ancak dilin yaşamına iyice yerleşmiş oldukları sürece yaşayabilir ve aktarılabilirler. Dolayısıyla bir şeyleri netleştirme güçlerini –tek anlamlılıklarıyla daha önceden sınırlandırılmış bir güç- konuşmanın çokanlamlı ve müphem yollarının iletişimsel gücüyle zenginleştirilmeleri kesinlikle gereklidir. Şüphesiz, bilim terimlerin bu şekilde bulandırılmasını engelleyebilir, fakat metodolojik “saflık” sadece belli alanlarda sağlanabilir- dünyayla dilsel ilişkimizin üzerine kurulu olan dünya-merkezli olma durumu bu saflığın öncesinde gelir. Mesela, kişi sadece fizikte “güç” kavramını ve onunla birlikte gelen yan anlamları yan anlamları düşünmek durumunda kalır ve bu bilimin içeriğini sıradan insan için anlamlı kılar. Farklı durumlarda, Oetinger ve Herder tarafından Newton’un başarılarının halk bilincine nasıl katıldığını göstermeyi başardım: gücün yaşayan deneyimi temelinde güç düşüncesi kavranabilir hâle getirildi. Ancak bu bütünleşme gerçekleşirken, söz konusu teknik terim Alman diline girdi ve çevrilemezlik noktasında bireyselleştirildi. Ya da başka bir şekilde ifade edilecek olursa, kim

Goethe'nin "Başlangıçta die Kraft[güç] vardı" sözünü başka bir dilde onun kastettiği anlamı korumaksızın "Bununla yetinmemem gerektiğine dair bir şey beni zaten uyarmamış mıydı?" şekline getirmeye cesaret edebilir?

Aslına bakarsanız, yaşayan dilin özelliği olan bireyselleştirmeye olan eğilimi düşünürsek, edebi yaratıda bu eğilimin en yüksek oluşumunu fark etmeye başlarız. Bununla birlikte eğer be doğru ise, değiştirim kuramının gerçekten belli bir dilsel ifade için anlam düşüncesini tanımlamada yeterli olup olmadığı sorgulanır hale gelir. Lirik şiir, bütün şairane etkileyiciliğini tümüyle kaybetmeden başka bir dile aktarılamaz duruma gelince artık çevrilemezdir. Lirik şiirin uç durumunu betimleyen bu gerçek, değiştirim fikrinin yani bir ifadenin bir başkasıyla değiştirilebileceği fikrinin başarısızlığını açıkça gösterir. Çok üst düzeyde bireyselleştirilmiş şiirsel dilin özel olgusundan bağımsız düşüldüğünde de bu fikir genel olarak geçerli bir fikir gibi görünür. Eğer durumu doğru bir açıdan görüyorsam, bir deyimden bir başka deyimle değiştirilebileceği tezi böyle bir dilin konuşulduğu bireyselleştirme durumlarıyla çelişir. Konuşmada, geçerli çok fazla ifadenin bulunduğu durumlarda yada kendi ifade hatalarımızı düzeltirken, bir ifadeyi başka bir ifade ile değiştiririz ya da ilk önce en iyi ifadeyi bulamazsak birinin ardından ötekini kullanırız. Bu gibi durumlarda bile, söylenen şeyin amaçlı anlamı, olayların akışından ayrı değil, ifadenin sürekliliği içerisinde ortaya çıkar. Bununla birlikte, kullanılmış bir kelimenin yerine aynı anlamda başka bir kelime konmaya çalışılırsa, böyle bir ayırım oluşur.

Burada anlambilimin kendi sınırlarını aşır başka bir şeye dönüştüğü bir noktaya geliriz. Anlambilim işaretlerin, tam olarak dilsel işaretlerin doktrindir. Bununla birlikte işaretler bir amaca ulaşmayı sağlayan birer araçlardır. İnsan faaliyetinin bütün diğer araçları gibi biz istersek bunları kullanır istemezsek bir kenara bırakırız. "İnsan araçlara hükmeder" denir, yani insan onları istemli bir şekilde kullanır. Eğer kişinin bir dilde kendini bir başkasına ifade etmesi gerekirse, benzer bir şekilde, kesinlikle dile hükmetmesi gerektiğini de söyleyebiliriz. Fakat konuşmanın kendisi, iletişimde bir takım amaçlara ulaşmak için araçların seçiminden daha fazla şey ifade eder. İnsanın hükmettiği dil içinde yaşadığı dildir. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa kişi dilbilimsel biçimin dışında başka bir şekilde iletişim kurmayı istemeyeceğini bilir. Bir kişinin konuşması yasaklandığında onun yerine onun söyleyeceği sözleri seçmek iletişimde yaratılan bir görüntü ya da etkidir. Başkasının kelimelerini seçmek konuşma kısıtlandığında iletişimde yaratılan bir görüntü ya da etkidir. "Özgür" konuşma kişinin kendini unutmaya ve dil vasıtasıyla var edilen konuya teslim olmasına doğru akar. Bu yazılı söylem, metinleri anlama durumunda bile doğrudur. Çünkü metinlerin de anlaşılabilirlikleri için konuşmadaki anlamın hareketiyle tekrar birleştirilmeleri gerekir.

Dolayısıyla, bir metnin dilbilimsel biçimini bütün olarak inceleyen ve anlamsal yapısını tartışma konusu yapan bu inceleme alanının ötesinde bir başka sorgulama ve araştırma alanı ortaya çıkar ve bu yorumbilgisidir. Yorumbilgisel araştırma dilin her zaman ilk bakışta sunduğu, açıkça ortada olan sözel ifadenin aldatıcı görüntüsünün ötesine ve kendinin ötesine sarktığı gerçeği üzerine kuruludur. Her nasıl dilde ifade edilen şey ve sözcüklerin içinde şekillendirilen ifade tesadüfî değilse dil de tesadüfî değildir. Burada açılan yorumbilgisel boyut, düşünülen ya da iletilen her şeyin nesnelendirilmesindeki sınırlılığı açıklar. Dilsel ifadeler olabildikleri olduklarında sadece yanlış ve iyileştirmeyi gerektirir bir durumda değil aynı zamanda ilettikleri ve

çağrıştırdıkları şeyde de eksik kalırlar. Çünkü, konuşmada ifade aracına yüklenmiş örtük bir anlam hep vardır ve bu sadece anlamın arkasındaki anlamın, yani aslında gerçekte ifade edilen şeyin seviyesine yükseltildiğinde anlamını kaybettiği söylenebilecek bir anlam olarak işlev görür. Bu konuyu aydınlatmak için, konuşmanın kendi sınırlarını aştığı biçimlerden ikisinin ayrımını yapmak isterim: birincisi, söylenmeyen ve bununla birlikte konuşmada sunulan, ikincisi bütün uygulamalı amaçlar için konuşmada saklanan.

Hep birlikte, ilk olarak söylenmemesine rağmen söylenene bakalım. Burada ortaya çıkan, söylenen şeyin anlamını oluşturmada önemli bir rol oynayan, tüm konuşmanın içinde biçimlendiği çok geniş bir düzensizlikler alanıdır. Düzensizlikten kastım bir ifadenin kullanıldığı duruma bağımlılığıdır. Yorumbilgisel analiz [hermeneutik analiz] bu türden duruma bağımlılığın aslında durumsal olmadığını gösterebilmiştir. Örneğin “burada” ve “bu” gibi düzensiz olduğu söylenen ifadeler, açıkça görüldüğü gibi anlamsal özellikleri bakımından sabit bir içerik taşımamakla ve boş biçimler gibi uygulanabilmekle birlikte, bütün boş yapılarda olduğu gibi değişken içerikler bu yapılara eklenebilir. Yorumbilgisel incelemebu türden yere ve zamana bağlılığın [göreceliğin/izafiyetin] konuşmanın özü olduğunu göstermeyi başarmıştır. Çünkü hiçbir söz mantıksal ve dilbilimsel yapısı bakımından belirsiz olmayan tamamen açık bir anlama sahip olamayacağından, görecelik teşvik edilir. Her cümlenin ardında ona anlam kazandıran bir soru vardır. Bunun da ötesinde sorunun yorumbilgisel işlevi, karşılığında cümlenin genel olarak ne ifade ettiğine etki eder- bu anlamda cümle bir cevaptır. Burası, sorunun henüz tam olarak netleşmemiş yorumbilgisel özelliklerini tartışmak için uygun bir yer değildir. Herkesin bildiği gibi, kurallara göre kesin bir türün sözdizimsel özelliklerini taşımasa da yine de sorma anlamını tam olarak gösteren birçok çeşit soru vardır. Burada, sözdizimsel olarak bildirici bir konuşma birimi olsa da, bir sorunun doğasına bürünebilen sorgulayıcı vurguyu kastediyorum. Buna rağmen, başka bir güzel örnek de bunun tam tersinin olduğu; yani aslında soru özellikleri taşıyan bir şeyin bildirici bir niteliğe büründüğü örneklerdir. Bu retorik soru dediğimiz şeydir. Retorik olarak adlandırılan şey aslında sadece biçimde sorudur. Özünde bir iddiadır. Ve eğer burada sorgulayıcı özelliğın nasıl onaylayıcı ve iddia edici bir hale geldiğini inceleyecek olursak, retorik sorunun kendi cevabını içeren olumlu bir cümle haline geldiğini görürüz. Retorik soru, adeta soru vasıtasıyla bir cevap verme şansını elde eder.

Bu yüzden söylenen şeyin içerisinde kendini gösteren, söylenmeyen şeyin en açık kanıtı, söylenen şeyin arkasındaki sorunun köklerindedir. Fakat bu tür ima tek biçim midir ya da başka biçimler var mıdır sorularını kendimize sormalıyız. Mesela bu, aslında dar anlamda cümle olmayan birçok cümle için uygun bir model midir? Çünkü bunlar aslında sadece bilgi iletme, amaçlanan bir takım ilişkilerin durumunu aktarmak niyetinde değildirler. Aksine tamamen farklı bir işlev ve anlam taşımaktadırlar. Mesela sadece lanet ya da kutsama ya da bir dini geleneğın kutsal mesajı gibi değil emir ve şikâyet gibi konuşma olgularını da kastediyorum. Bütün bunlar tekrarlanamayacak şekilde, doğru anlamı bilinir hale getiren konuşma şekilleridir; onların dar anlamdaki *kesinlikleri* (mesela bilgi verici bir söyleme dönüşmeleri, “seni lanetlediğimi söylüyorum” gibi) cümlenin anlamını (lanetleme şeklini) tamamen değiştirir- tabi eğer tamamen yok etmezse. Bu durumda sorulması gereken, burada söylenen şeyin güdüleyici bir soruya cevap olup olmadığıdır. Bu tür bir sorunun temelinde, söylenen şey açık tamamen açık mıdır? Kesinlikle bu türden lanetten kutsamaya varan tüm cümle

türlerinin anlamları, bir eylem bağlamından çıkarılan bir anlam saptaması olmaksızın tam olarak kapsamlı bir şekilde ele alınamaz. Bu cümle formları anlaşıldığında, söylendikleri durumlar tamamen aydınlığa çıkarıldığı sürece, görecelik özelliğine sahip olduklarına karşı çıkılamaz.

Fakat edebiyatın özel kullanımı anlamında bir metinle karşı karşıya geldiğimizde bir başka sorun seviyesi açılır. Çünkü, bu türden bir metnin anlamı bir durum nedeniyle ortaya çıkmıyorsa, aksine her zaman anlaşılır ise, her zaman bir cevabı olan metnin, hangi soruya cevap olduğu sorusu kaçınılmaz olarak sorulur. Özellikle teoloji, hukuk ve edebiyat metinleri yorumbilgisinin tercih ettiği inceleme nesnelere sahiptir. Çünkü, bu tür metinler kendilerini oluşturan harflerin içine hapsolan bir anlamı uyandırma problemini ortaya koyarlar.

Bununla birlikte, sadece söylenmeyen şeylere değil aynı zamanda konuşmayla saklanan şeylere ilişkin bir başka yorumbilgisel düşünce şekli, bizim dil davranışımızın yorumbilgisel koşullarının anlaşılmasına daha derin bir biçimde yoğunlaşır. Biliyoruz ki yalan söylendiği zaman, tam olarak kullanılan dil aslında bir şeyler saklayabilir. Kişiler arası ilişkilerin karmaşık diyalogları, bölgesel nezaket kurallarından kesin bir şekilde suiistimal edilmesine kadar birçok değişik şekilde, yalanlarda karşımıza çıkar ve bunların kesin anlamsal özellikleri yoktur. Hiç kekelenmeden ve utanç ibaresi göstermeden bir kitap gibi yalan söyleyen kişi konuşmanın sakladığı şeyi bile saklar. Daha açık bir şekilde ifade edilecek olursa, dilsel gerçeğin kendisi, sadece dil aracılığıyla gerçeği açığa çıkarmayı bir görev olarak gördüğümüzde yani dilsel sanat eserleri söz konusu olduğunda bir yalan özelliğini taşır. Metinler göz önünde bulundurulduğunda mesela, modern bir dilbilimci, bir şeyleri saklama niyetinde olduğu saptanan bir metnin sonucu olan yalan-işaretlerden bahseder. Burada yalan sadece doğru olmayan bir şeyin söylenmesi değil, saklayan ve sakladığını bilen bir konuşmanın ürünüdür. Bu nedenle yalanın içeriğini görmek, ya da daha iyi ifade edilecek olursa, konuşmacının gerçek amacına ilişkin anlamlardan birinde bir yalanın, yalan özelliği taşıdığına farkına varmak, edebi yaratının dilsel yorumunun amacıdır.

Yalana zıt olan, oldukça farklıdır, hatanın saklanmasıdır. Burada, doğru bir iddia ileri sürüldüğü durumlardaki dil davranışı, yanlış bir şey söylendiği durumlardan hiç farklı değildir. Hata ne bir anlamsal olgu ne de bir yorumbilgisel olgudur. Fakat bu öğelerin her ikisi de hatanın içinde mevcuttur. Hatalı iddialar hatalı fikirlerin doğru ifadeleridir, fakat ifade ve dil olguları olarak ele alındıklarında, kesinlikle doğru fikirlerin ifadelerine zıt değildirler. Ancak yalan tam bir dil olgusudur ve büyük bir ölçüde saklamanın zararsız bir durumudur. Sadece çok uzun sürdürülmedikleri için değil dünyadaki dil davranışının içinde gömülü oldukları için zararsız diyorum. Dil davranışı yalanlarda yeniden doğrulanır çünkü yalanlar konuşmanın gerçeklik değerini ön koşul olarak varsayarlar ve bu doğruluk değeri yalanın içi görüldüğünde ya da ortaya çıktığında yeniden kurulur. Yalanı yakalanan kişi kendi yalanını böyle görür. Sadece yalan bilinçli bir gizleme içermediğinde yeni bir kimliğe bürünür, bu yeni karakter yalancının bütün dünyayla ilişkisini belirler. Neyin doğru olduğuna dair hissin ve aslında her türlü gerçek hissini içinde kaybettiği bu tür kişisel dolandırıcılığa bir olgu olarak aşınayız. Bu tür yalancılık kendi varlığını inkâr eder ve kendi kendine konuşarak, korumasız kalmaktan korunur. Konuşmanın peçesini kendi üzerine çekerek kendini destekler. Burada kişi tamamen gelişmiş ve kuşatıcı konuşma gücüyle karşılaşır ki bu

konuşma gücü başkalarının yargısıyla çıplak bırakılmış gibi ısrar eder. Bu tür yalancılık kişinin kendine yabancılaşmasına bir örnek teşkil eder ki dilsel bilincimiz duyarlıdır ve yorumbilgisel düşüncemizin çabalarıyla geliştirilmesi gerekir. Yorumbilgisinin bakış açısından bakılacak olursa, yalancılığın fark edilmesi, yalancılığı başkasında fark eden kişi için, yalancılık yapan kişinin iletişim kurulacak kişiler arasından çıkarılması demektir çünkü bu kişi söylediği şeyin arkasında durmaz.

Yorumbilgisi temelde kişi kendini başkalarına ve kendine açıklamakta güçlük çektiğinde kullanılır. Yorumbilgisi temelde kişi kendini başkalarına ve kendine Dil yoluyla gerçekleşen iki güçlü gizleme biçimi vardır ve yorumbilgisel düşünce her şeyden önce kendini bunlarda uygulamaktadır. Kişinin bütün dünyayla ilişkisini belirleyen, dil yoluyla gerçekleşen bu tür gizlemeyi bundan sonraki bölümde tartışmayı istiyorum. Bunlardan biri önyargılara olan belirlenmemiş bir güvendir. Bütün konuşmanın temel yapılarından biri şudur; konuşmamızdaki önyargılarımız ve sezinlemelerimiz ile öyle bir yönlendiriliriz ki bunlar sürekli saklı kalır ve bu tür önyargıların farkına vardığını söyleyen kişi konuşmada ulaşmayı amaçladığı anlamda bir tür aksamaya neden olur. Genellikle aksama, eski bir fikrin savunulmaz olduğunu ele verdiği, bir takım yeni tecrübelerle birlikte gelir. Fakat en temel önyargılar kolaylıkla sökülüp atılamaz ve kendileri için belli bir kesinlik iddia ederek hatta kendilerini bütün önyargılardan uzak varsayıp böyle bir kılığa girerek ve böylelikle kendilerinin diğerleri tarafından kabulünü sağlama alarak kendilerini kurtarmaya çalışırlar. Bu türden kendini kurtarma eğilimindeki önyargıların dildeki biçimine daha açıkçası bütün dogmatizmin bir türlü teslim olmak bilmeyen yineleme özelliğine gayet alışığız. Bununla birlikte, buna bilimde de rastlarız, mesela bilimsel nesnellik ve önyargısız bilgi uğruna fizik gibi bir bilimin kanıtlanmış metodu, metodolojik değişiklik olmaksızın toplumsal kuramın diğer alanlarına uygulandığında. Bizim çağımızda sürekli yinelenen ve daha fazla dikkat çeken bir başka durum, toplumun karar verme sürecinde bilimin en yüksek otorite olarak görülmesi için yapılan yakarışlardır. Burada, sadece yorumbilgisel düşünme bunu gösterebilmek yetisine sahip olduğu için, bilgiyle bağlı bulunan ilgi görmezlikten gelinir. İdeolojik eleştiri şeklinde ortaya çıkan bu tür yorumbilgisel düşünmeye aşınayız. Yorumbilgisel düşünce, ideolojik eleştirinin arkasındaki ideolojiyi işaret ederek bir düşünce durumu yaratır ve varsayılan nesnellüğün, toplumsal güçlerin sabitlenmiş dengesinin bir ifadesi olduğunu göstererek bu varsayımsal nesnellığı çürütür. Toplumsal ve tarihsel düşüncenin yardımıyla, ideolojik eleştiri bizi yaygın toplumsal önyargıların farkında yapmaya, dolayısıyla da onlardan bizi kurtarmaya çalışır. Ya da başka bir şekilde ifade edilecek olursa, bu türden önyargıların kontrol edilemeyen etkilerini perdeleyen yanlış izlenimi delmeye çalışır. Bu oldukça zor bir görevdir. Çünkü kendisi için net olan her şeyi şüpheye iten kişi, ona karşı sıralanmış bütün pratik kanıtların direnişiyle karşılaşacaktır. Kendisi için net olan her şeyi şüpheye iten kişi, ona karşı sıralanmış bütün pratik kanıtların direnişini karşısında bulacağı için bu oldukça zor bir görevdir. İşte tam burada, yorumbilgisel kuramın işlevi yatar. Bu bir takım bireyler tarafından kabulünün güçlü alışkanlıklar ve önyargılarla engellenebileceği durumlarda genel kabulü mümkün kılar. İdeolojik eleştiri sadece bir çeşit yorumbilgisel düşünce sunar, bu da eleştiriyle bir takım önyargıları yok etmeye çalışan düşünce biçimidir.

Bununla birlikte, yorumbilgisel düşünce mümkün olan uygulamalarında evrenseldir. Yorumbilgisel düşünce, bilimlere karşıt olarak, toplumsal eleştiri yoluyla

ideolojiyi ortaya çıkarma problemi durumlarında değil, bilim metodolojisine ilişkin kişisel aydınlanma durumlarında fark edilmek için savaşmalıdır. Nesnelleştirme yöntemleri yoluyla nesnesini yaratmaya çalışan her bilim bunun özel doğası üzerine kurulmuştur. Modern bilimin yöntemi baştan red ile nitelendirilmiştir, daha açıkçası modern bilim kendi metodolojisini ve prosedürlerini aklına getirmeyen her bilimi dışlamaktadır. Tam olarak bu yolla kendisine şunu ispatlar, modern bilim limitsizdir ve asla kendini doğrulamayı istemez. Bundan dolayı, kendi bilgisinde bütün olduğu izlenimini verir ve bu yolla toplumsal önyargıların ve ilgilerin gizli kaldığı ve böylelikle korunduğu bir savunma sağlar. Çağdaş toplumdaki uzmanların rolünün; ekonomi, politika, savaş durumlarının ve adalet uygulamalarının uzmanların sesinden çok, toplumun isteğini temsil eden politik kurumlardan etkilendiğini hatırlamak gerekir.

Yorumbilgisi, kendi eleştirel çabası, bir başka deyişle kendi durumunun sınırlılıkları ve göreceliliği hakkında, eş zamanlı olarak düşünebilmek için yeterli kişisel düşünce toplayıp bunları düzenleyebilirse asıl üretkenliğe ulaşır. Bana, bunu yapan yorumbilgisel düşünce, bilginin gerçek ülküsüne yaklaşır gibi geliyor, çünkü düşünce yanılmasının farkına varmamızı sağlar. Her türlü bağımlılığı ve önyargıyı işaret eden fakat kendinin bütün önyargılardan ve bağımlılıktan uzak olduğunu düşünen bir eleştirel bilinç, ister istemez yanılmanın içinde tuzağa düşmüş olarak kalır. Çünkü kendisi ilk aşamada bir eleştiriyle güdülenmiştir. Yok ettiği şeye bağımlılığı kaçınılmazdır. Önyargıdan tamamen bağımsız olma iddiası naiftir; bu naiflik kesin aydınlanmanın yanılışı da olsa metafizik gelenekteki daha önceki bütün düşüncelerden uzak bir ampirizmin yanılışı da olsa ideolojik eleştiri vasıtasıyla bilimin ötesine geçme yanılışı da olsa. Bana öyle geliyor ki, her durumda yorumbilgisel olarak aydınlanmış bilinç, kendini ifade etmeye yönelen daha yüksek bir doğru oluşturmaya çalışır. Daha açıkçası onun gerçeği çevirinin gerçeğidir. Daha yüksektir çünkü yabancı bir şeyin, kişinin kendisinin olmasına izin verir, bunu eleştirel olarak yok ederek ya da eleştirmeden yeniden yaratarak değil, birinin ufkunun sınırları içerisinde onun kendi düşünceleriyle açıklayarak, dolayısıyla ona yeni bir gerçeklik vererek yapar. Çeviri bir kişinin kendinin olanla, yabancı olanın, kişinin kendi düşüncesine zıt olsa da ötekinin düşüncesini savunarak, yeni bir biçimde kaynaşmasına izin verir. Yorumbilgisel düşüncenin bu şekilde uygulanmasında, belli bir oluşumunda bulunan şey, kesin bir anlama dönüştürülür, başka bir deyişle kendi dilsel olarak yapılandırılmış dünyasından çıkarılıp alınmış olur. Fakat bizim onun hakkındaki düşüncemiz değil, yorumbilgisel düşüncenin kendisi yeni bir dilsel dünya yorumuna yönelir. Öteki düşünceye zıt olsa da kendi yolunda ilerlemesine izin verirken, sürekli ilerleyen bu sonlu süreçte, mantığın gücü gösterilir. Mantık kendi sınırlarının bilincinde olsa da, insan bilgisinin sınırlı olduğunun ve sınırlı kalacağına bilincindedir. Yorumbilgisel düşünce, düşünen bilinçliliğin kişisel eleştirisi üzerine çalışır ki bu eleştiri kendi soyutlamalarının ve bilimlerin bilgisinin, dünyanın insani deneyiminin bütününe çevrildiği bir eleştiridir. En önemlisi, her zaman olsa da olmasa da, geleneksel düşünme girişimlerinin bir eleştirisi olması gereken felsefe, içinde yaşadığımız ve öldüğümüz anlama ve çevirme sürekliliğiyle, semantik analiz ile çözülen tüm yapıları harmanlayan bir yorumbilgisinin hayata geçirilmesidir.